

JULIANSKA och GREGORIANSKA KALENDERN

Åke Lundström 1983, lätt reviderad av Kjell Weinius
2009.

Ett **naturligt astronomiskt år** (t.ex. från ett vintersolstånd till nästa) är tämligen exakt 365, 2422 dygn, alltså inte fullt 365¼ dygn.

En **naturlig månad** (t.ex. från en nymåne till nästa) är ungefär 29,53 dygn.

Det **romerska året** ska **ursprungligen** ha bestått av 304 dagar fördelade på 10 månader, nämligen mars – december. Mars hade namn efter krigsguden, etymologien till april är osäker, gudinnorna Maia och Juno hade givit namn åt maj och juni. Därefter numrerades månaderna: femte månaden hette på den tiden *Quintilis*, den sjätte *Sextilis*. När det gäller *september* – *december* kan man jämföra med andra lånord för 7 – 10. Möjligen bortsåg man helt från vintertiden, då jordbruksarbetet låg nere.

Redan **under kungatiden** införde man 12 månader med omväxlande 29 och 31 dagar, totalt 355 dagar. Troligen av vidskepelse undvek man jämna tal! Av de nya månaderna hänger januari samman med guden Janus (med två ansikten) och *ianua* = dörr, alltså begynnelsemånad. Februari betyder reningsmånad.

Året började fortfarande med den 1 mars och de nya månaderna lades till på slutet, februari med endast 28 dagar. Möjligen hade februari ursprungligen 23 dagar, ty detta datum firades *Terminalia*, ung. slutfesten (och ända till 2001 var det i den svenska almanackan den 24 februari som var Skottdagen). År 152 f.Kr. flyttades dock nyår till den 1 januari.

Detta 12-månadersår var alltså ungefär 10 dagar för kort men ibland insköts en skottmånad efter den 23 februari. Detta skedde med sådan oregelbundenhet, att man år 168 f.Kr. skrev 4 september, när det astronomiskt (och ute i naturen) var den 21 juni.

Julianska kalendern infördes år 45 f.Kr. av Gaius Julius Caesar. Greken Sosigenes hade gjort de astronomiska beräkningarna. Man fick låta år 46 (*annus confusionis*, förvirringens år) omfatta 445 dagar. Månaderna fick nu det antal dagar, som de fortfarande har, och året blev 365 dagar med en skottdag tillagd vart fjärde år, den 24 februari.

Efter mordet på Julius Caesar bestämde den romerska senaten år 44 f.Kr., att hans födelsemånad *Quintilis* i fortsättningen skulle kallas (mensis) Julii, och år 8 f.Kr. fick *Sextilis* namnet (mensis) Augusti som en hyllning till kejsaren, som i den månaden blivit konsul år 43, erövrade Alexandria år 30 och firade trefaldig triumf år 29.

Det julianska året blev i genomsnitt $365\frac{1}{4}$ dygn, alltså en aning för långt. Vintersolståndet kom efter 128 år att infalla ett dygn ”för tidigt”. Efter 1280 år var förskjutningen 10 dygn, så att vårdagjämningen (21 mars) inföll den 11 mars.

Gregorianska kalendern eller ”den nya stilen” (den julianska kallades ”den gamla stilen”) infördes av påven Gregorius XIII år 1582. Den innebar en liten men viktig justering: man tog bort tre skottdagar på 400 år, så att århundradena jämnt delbara med 400 (alltså 1600, 2000, 2400 osv.) skulle vara skottår men inte 1700, 1800, 1900. I de stater, där ”nya stilen” infördes 1582, hoppade man över 10 dagar, så att dagen efter den 4 oktober räknades som den 15 oktober.

I protestantiska och ortodoxa länder tvekade man länge att följa påvens nya tideräkning. I Ryssland skedde det först 1918 och i Grekland 1923. Karl XII stupade den 30 november 1718 ”gamla stilen”, vilket motsvarar den 11 december enligt nutida tideräkning. Oktoberrevolutionen i Ryssland utbröt enligt nya stilen den 7 november 1917, vilket i Ryssland enligt gamla stilen var den 25 oktober.

I Sverige infördes gregorianska kalendern 1753, då man fick låta 11 dagar ”försvinna”; efter den 17 februari följde 1 mars.

Den gregorianska kalendern ger ett fel på 25,92 [sekunder](#) per år, vilket motsvarar en dags förskjutning efter drygt 3 300 år. Men vetenskapsmän av idag kan med moderna tekniska hjälpmedel mäta tiden mycket exakt och vid behov lägga till (eller dra ifrån) skottsekunder, så att tiden inte kommer ur led och av den anledningen behöver vridas rätt av diktatorer eller påvar.